

Pieken

Wat is de overeenkomst tussen een pootaardappel, terrorismebestrijding en scheidingstechnologie? Het zijn alle drie onderwerpen die in het kader van ICRE-projecten naar voren zijn geschoven: Nederland innoveert!

In een recente publicatie van het Centraal Planbureau, *Investeren in Kennis en Innovatie*, werden 24 ICRE-projecten tegen het licht gehouden en het resultaat was ontluisterend. Achttien van de vierentwintig projecten zakten lelijk door de bodem, op basis van de criteria van het CPB: legitimiteit, effectiviteit en efficiëntie. Met andere woorden, de vraag "draagt het project bij aan de maatschappelijke welvaart?" beantwoordt het CPB in achttien van de gevallen negatief, al gauw goed voor 425 miljoen euro aan ingediende begrotingen. Is dit weggegooid geld of is dit een verkeerde vraag?

Nederland heeft moeite te innoveren. Alle goede bedoelingen van alle partijen ten spijt, stapelen de kritieken op innovatiefora zich op, en is het CPB-rapport slechts een toefje op de ingezakte pudding. Let Nederland te veel op de centen en te weinig op de kwaliteit, of ligt het probleem nog elders? Zoals de OECD in december al opmerkte, wat door de ICRE-projecten nog eens wordt bevestigd, zit het probleem vooral in de ontwikkeling van de kenniseconomie (OECD, 2005). Veel projecten, waaronder enkele van de bovenstaande, zien mogelijkheden om ICT als bemiddelaar in primaire processen in te zetten, maar de daadwerkelijke slag naar innovatie ontgaat ze te enen male. Het is een open deur om te stellen dat op alle niveaus veel winst is te halen, zowel bij het ontwikkelen van een notie van absorptiecapaciteit in bedrijven alsook bij een visie op een informatie-samenleving op macro niveau. De vraag blijft alleen: hoe?

Tijdens het ontbijt bij een internationaal congresbezoek ontvouwde een Oostenrijkse collega onlangs de plannen voor de John von Neumann Universiteit. Deze niet-bestaande universiteit in Wenen ligt op papier al klaar; het geld is door bedrijfsleven en overheid bijeen gebracht, het gemeentebestuur staat te trappelen en de locatie is al bekend. Op de vraag hoeveel studenten er ingeschreven zouden worden op deze nieuwe universiteit werd ontwijkend geantwoord dat deze universiteit tot doel had om kennis te genereren, waarmee Wenen en Oostenrijk haar spilfunctie tussen Oost en West zou bevestigen. Een beperkt aantal afdelingen zou worden opgezet door toonaangevende onderzoekers die op hun expertisegebied zouden kunnen accelereren. Ter illustratie werd aangegeven dat als het ontbijt-tafellaken aan één punt werd opgetild, de kruimels vanzelf naar de andere hoeken rollen. In de Nederlandse hoek van de ontbijt-tafel werd het tafellaken ook opgetild met de mededeling 'dat kunnen wij ook', waarschijnlijk niet beseffend dat het creëren van een kennissamenleving verder gaat dan het verplaatsen van kruimels.

De Von Neumann Universiteit doet wel de vraag rijzen waarom we kenniscentra zoals universiteiten niet meer inzetten voor kenniscreatie. Op dit moment wordt het overgrote deel van de Nederlandse universiteiten ingezet voor kennisdistributie, daar waar legitimiteit, efficiëntie en effectiviteit eigenlijk ter discussie zouden moeten staan. In zijn oratie vorig jaar aan de TU Delft stelde Wissema nog voor om alvast na te denken over de Derde

Generatie Universiteit, die zich als een industrieel complex los zou maken van de universiteit gemodelleerd naar het idee van Von Humboldt, waarin onderwijs en onderzoek geïntegreerd zijn. Het beeld dat in deze Derde Generatie Universiteit wordt opgeroepen is er één waarin niet de kennisdistributie maar de kennisexploitatie voorop staat (Wissema, 2005). Hoewel je niets moet uitsluiten, zijn de recente ervaringen en evaluaties van de ICRE-projecten niet zodanig bemoedigend dat deze Derde Generatie Universiteit met onmiddellijke ingang moet worden bespoedigd. De Von Neumann Universiteit gaat een stap verder (Vierde Generatie Universiteit?) door terug te gaan naar de *core business*: kennisexploratie. Als we daadwerkelijk de sprong willen wagen van ICT als technisch hulpmiddel naar de informatie-samenleving, dan is de investering in kennisexploratie waarschijnlijk belangrijker dan kennisexploitatie.

De achterliggende gedachte bij de Nederlandse discussie over innovatie blijft altijd: wie zal dat betalen? De achterliggende gedachte bij Nederlandse universiteiten is altijd: hoe financiert je die? De vraag die niet gesteld wordt is: wat is kennis waard? Voor de Von Neumann Universiteit wordt die vraag niet in monetaire eenheden beantwoord, want een Weense piek in het Europese universitaire landschap is voor de Oostenrijkse kenniseconomie niet in geld uit te drukken. Als Nederland mee wil pieken in de 21ste eeuw dan zal ze het vergelijkbaar of beter moeten doen dan de Von Neumann Universiteit, en dat voor een universiteit die nog niet eens is opgericht. ■

Albert Jolink, hoofdredacteur

a.jolink@sdu.nl

Literatuur

CPB (2006) *Investeren in kennis en innovatie: analyse van ICRE-projecten tweede tranche 2005*. Den Haag: Centraal Planbureau.

OECD (2005) *Governance of innovationsystems*. Parijs: OECD

Wissema, J.G. (2005) *Technostarters en de Derde Generatie Universiteit*. Delft: Delftse Universitaire Pers.

